MAHALLA VA OTM HAMKORLIGIDA YOSHLARNING IJTIMOIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA GENDER YONDASHUVNING AHAMIYATI

Teshaboyeva Nodira Djurayevna

Kat.o'qit., Farg'ona davlat texnika universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada mahalla va oliy ta'lim muassasalari hamkorligida yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishda gender yondashuvning o'rni tahlil qilinadi. Yoshlarning ta'lim, liderlik, jamoatchilik faoliyati, innovatsion tashabbuslar va ijtimoiy loyihalardagi ishtirokini teng imkoniyatlar asosida tashkil etish masalalari ko'rib chiqiladi. Gender yondashuvni faqat ayollar masalasi sifatida emas, balki yosh ayollar va yosh erkaklarning imkoniyatlari, ehtiyojlari va ishtirokini hisobga oluvchi kompleks mexanizm sifatida qarash taklif etiladi. Mahalla–OTM hamkorligining tashkiliy, pedagogik va amaliy mexanizmlari yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: gender tenglik, yoshlar, mahalla, oliy ta'lim, ijtimoiy faollik, liderlik, hamkorlik, innovatsion pedagogik texnologiyalar, teng imkoniyat.

KIRISH

Bugungi kunda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning ta'lim va jamoatchilik hayotidagi ishtirokini kengaytirish hamda yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir. Ayniqsa, mahalla va oliy ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi yoshlar bilan ishlashning uzviyligini ta'minlashga xizmat qiladi. Mahalla yoshlarning kundalik ijtimoiy muhitini, oliy ta'lim muassasasi esa ularning kasbiy, ilmiy va intellektual rivojlanish maydonini tashkil etadi. 2026-yil 6-oktabrda Farg'ona davlat universiteti qoshidagi Gender tengligi tadqiqotlar markazi tomonidan o'tkaziladigan xalqaro konferensiyaning asosiy mavzusi ham "Mahalla va OTMlar faoliyatida yoshlar ishtirokining gender mexanizmlari"ga bag'ishlangan.Axborot xatida yoshlarning gender tengligi va ijtimoiy faolligini ta'minlash, OTMlarda yoshlar liderligini rivojlantirish, mahallalarda gender yondashuv va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish kabi yo'nalishlar belgilangan. [1] Gender tenglikni ta'minlash yoshlar siyosatining alohida bir yo'nalishi

bo‘lishi bilan birga, ta’lim, bandlik, liderlik va jamoatchilik ishtirokiga oid dasturlarni ishlab chiqishda ham hisobga olinishi lozim. UN Women materiallarida yosh ayollar va yosh erkaklarni gender tenglikka erishish jarayonining hamkorlari sifatida jalb etish, yosh ayollar liderligini qo‘llab-quvvatlash, ko‘nikmalarni rivojlantirish va yoshlarning ovozi hamda hamkorligini kuchaytirish muhim yo‘nalishlar sifatida ko‘rsatiladi. [2; 3]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, ilmiy adabiyotlarni o‘rganish, umumlashtirish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish usullaridan foydalanildi. Mahalla va OTM hamkorligining yoshlar ijtimoiy faolligiga ta’siri gender nuqtayi nazaridan ko‘rib chiqildi. Tahlil jarayonida xalqaro tashkilotlarning yoshlar va gender tenglikka oid materiallari hamda konferensiyaning rasmiy axborot xatida belgilangan yo‘nalishlar asos qilib olindi.

ASOSIY QISM

Gender yondashuvning mazmuni. Gender yondashuv yoshlar bilan ishlashda qizlar va o‘g‘il bolalar, yosh ayollar va yosh erkaklarning imkoniyatlari, ehtiyojlari, ijtimoiy tajribasi va ishtirokidagi farqlarni hisobga olishni anglatadi. Bunday yondashuv barcha yoshlarni bir xil qolipda ko‘rishdan ko‘ra, ularning ta’lim olish, liderlik qilish, tashabbus ko‘rsatish va jamoatchilik faoliyatida ishtirok etishiga ta’sir qiluvchi sharoitlarni aniqlash imkonini beradi.UN Women yoshlar bilan ishlash strategiyasida yosh ayollar liderligini rivojlantirish, iqtisodiy imkoniyat va ko‘nikmalarni kengaytirish hamda yoshlarning ovozi, ishtiroki va hamkorligini kuchaytirishni muhim yo‘nalishlar sifatida belgilaydi. Shu bilan birga, gender tenglikni ta’minlashda yosh erkaklar va o‘g‘il bolalarni ham faol hamkor sifatida jalb etish zarurligi qayd etiladi. [2; 4].

Mahalla va OTM hamkorligining imkoniyatlari. Mahalla darajasida yoshlarning ijtimoiy ehtiyojlarini aniqlash, ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ijtimoiy loyihalarga jalb qilish va turli tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari mavjud. OTM esa professor-o‘qituvchilar, talabalar, yosh tadqiqotchilar va mutaxassislar salohiyati orqali mazkur tashabbuslarni ilmiy-uslubiy jihatdan qo‘llab-quvvatlashi mumkin.Hamkorlikning samarali modeli uch bosqichdan iborat bo‘lishi mumkin:

birinchidan, mahallada yoshlarning ehtiyojlarini o‘rganish; ikkinchidan, OTM mutaxassislari ishtirokida maqsadli trening va loyihalarni ishlab chiqish; uchinchidan, amalga oshirilgan tadbirlar natijasini baholash. Bunda ishtirokchilar tarkibi, murojaatlar, loyihalar, treninglar va liderlik dasturlarida yosh ayollar va yosh erkaklarning ishtiroki alohida qayd etilishi tahlilning aniqligini oshiradi. OTMlarda yoshlar liderligini rivojlantirish. Oliy ta’lim muassasalarida talabalar kengashi, yoshlar tashkilotlari, ilmiy to‘garaklar, startap va ijtimoiy loyihalar gender jihatdan inklyuziv muhitni shakllantirish uchun muhim maydon hisoblanadi. Bunda yosh ayollarning ilmiy va tashkiliy faoliyatda liderlik qilishiga sharoit yaratish bilan bir qatorda, yosh erkaklarni ham gender tenglik masalalarini anglash va qo‘llab-quvvatlashga jalb etish maqsadga muvofiq.Genderga sezgir innovatsion pedagogik texnologiyalar. Mahallalarda yoshlar bilan ishlashda trening, munozara, loyiha asosida o‘qitish, mentorlik, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish mumkin. Masalan, “Yoshlar tashabbusi” loyihasi doirasida mahalla muammosini yoshlar jamoasi tomonidan aniqlash, uning yechimi bo‘yicha loyiha ishlab chiqish, OTM mutaxassislari bilan muhokama qilish va natijani mahalla hamjamiyatiga taqdim etish mexanizmi qo‘llanishi mumkin.

Bunday yondashuvda loyiha guruhlarini shakllantirish, vazifalarni taqsimlash va natijalarni baholashda gender stereotiplariga yo‘l qo‘ymaslik muhim. Shuningdek, qizlar va o‘g‘il bolalarning o‘z fikrini erkin bildirishiga teng sharoit yaratish, raqamli ko‘nikmalarni rivojlantirish va mentorlik dasturlarini yo‘lga qo‘yish ijtimoiy faollikni oshirishga xizmat qilishi mumkin. Ta’lim gender stereotiplarini kamaytirish va teng imkoniyatlarni mustahkamlash vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. [5].

Amaliy mexanizmlar. Mahalla va OTM hamkorligida quyidagi mexanizmlarni tizimli ravishda yo‘lga qo‘yish mumkin: 1) yoshlar ehtiyojlarini gender kesimida o‘rganish; 2) yosh ayollar va yosh erkaklar uchun teng ishtirok imkoniyatiga ega loyiha va treninglar tashkil etish; 3) talaba-yoshlar va mahalla yoshlari o‘rtasida mentorlik tizimini yaratish; 4) yosh ayollar liderligini qo‘llab-quvvatlovchi ilmiy va innovatsion klublarni rivojlantirish; 5) ijtimoiy loyihalar natijalarini muntazam monitoring qilish; 6) OTM,

mahalla, yoshlar tashkilotlari va jamoatchilik vakillari ishtirokidagi hamkorlik platformalarini tashkil etish. Monitoring jarayonida faqat tadbirlar sonini emas, balki ularning natijasini ham baholash zarur. Masalan, loyiha va treninglarda ishtirok etgan yoshlar soni, taklif etilgan tashabbuslar, amalga oshirilgan loyihalar, liderlik rollarini bajargan yoshlar, shuningdek, ishtirokchilarning qoniqish darajasi kabi ko‘rsatkichlardan foydalanish mumkin. Bunday ko‘rsatkichlarni gender bo‘yicha ajratib qayd etish mavjud muammolarni aniqroq ko‘rsatishga yordam beradi.

NATIJALAR VA TAKLIFLAR

Tahlil natijasida mahalla va OTM o‘rtasidagi hamkorlikni faqat alohida tadbirlar o‘tkazish shaklida emas, balki yoshlarning ijtimoiy faolligini rivojlantiruvchi uzluksiz tizim sifatida tashkil etish maqsadga muvofiqligi aniqlandi. Bunda gender yondashuv hamkorlikning barcha bosqichlariga - ehtiyojlarni aniqlash, rejalashtirish, amalga oshirish va baholashga kiritilishi lozim.Amaliy jihatdan quyidagi takliflar ilgari suriladi: mahallalarda yoshlar bilan ishlash bo‘yicha OTM–mahalla qo‘shma yillik rejasini ishlab chiqish; talabalar va mahalla yoshlari uchun mentorlik dasturlarini yo‘lga qo‘yish; yoshlar liderligi bo‘yicha qisqa muddatli treninglar tashkil etish; innovatsion va ijtimoiy loyihalarni kichik grantlar yoki tanlovlar orqali qo‘llab-quvvatlash; tadbirlar natijasini gender kesimida monitoring qilish; OTMlarda gender tenglik va yoshlar ishtirokiga bag‘ishlangan ochiq seminarlarni mahalla faollari bilan hamkorlikda o‘tkazish.

XULOSA.

Mahalla va oliy ta’lim muassasalari hamkorligi yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning liderlik salohiyatini rivojlantirish va jamoatchilik tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash uchun muhim imkoniyat yaratadi. Gender yondashuv ushbu hamkorlikni barcha yoshlar uchun teng va inklyuziv tashkil etishga yordam beradi. Yosh ayollar va yosh erkaklarning tashabbuslarini birgalikda qo‘llab-quvvatlash, ularning ta’lim va ko‘nikmalarini rivojlantirish, liderlik faoliyatiga jalb qilish hamda natijalarni gender kesimida monitoring qilish barqaror hamkorlik mexanizmini shakllantirishga xizmat qiladi.Shunday qilib, mahalla–OTM hamkorligida gender yondashuvni amaliy loyihalar, mentorlik, innovatsion pedagogik texnologiyalar va

muntazam monitoring bilan birlashtirish yoshlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 2-fevraldagi PF-22-son Farmoni. “Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish” yilida ustuvor yo‘nalishlar bo‘yicha islohotlar dasturlari va “O‘zbekiston — 2030” strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha davlat dasturi to‘g‘risida..

2. Farg‘ona davlat universiteti qoshidagi Gender tengligi tadqiqotlar markazi. “Mahalla va OTMlar faoliyatida yoshlar ishtirokining gender mexanizmlari” mavzusidagi xalqaro konferensiya. Axborot xati. 2026.

3. UN Women.Youth and Gender Equality. UN Women Headquarters. https://www.unwomen.org/en/what-we-do/youth.

4. UN Women. Youth in Action for Gender Equality. New York, 2019.

5. UN Women. Engaging boys and young men in gender equality. UN Women Headquarters.

6. UN Women. Education and training of women. UN Women Headquarters.